

Л.Г. Руденко, С.А. Лісовський, Е.А. Маруняк
Інститут географії НАН України

l.gr.rudenko@gmail.com; salisovsky@gmail.com ; emgeooffice@gmail.com

ГЕОГРАФІЯ В ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРОЦЕДУРИ СЕО В СИСТЕМУ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПЛАНУВАННЯ УКРАЇНИ

Процедура стратегічної екологічної оцінки (СЕО) на сьогодні в багатьох країнах світу вважається одним з дієвих інструментів вдосконалення просторового та стратегічного планування регіонів різних таксономічних рангів шляхом урахування екологічної складової розвитку у відповідних планах і стратегіях.

27 червня 2014 р. Україна підписала, а 16 вересня 2014 р. ратифікувала *Угоду про асоціацію між Україною та ЄС*. У главі 6 «Співпраця в галузі охорони навколишнього середовища», зокрема зазначено: Стаття 363: «Поступове наближення законодавства України до права і політики ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснюється відповідно до Додатку ХХХ до цієї Угоди», що передбачає впровадження 26-ти Директив ЄС та 3-х Регламентів ЄС, у тому числі Директиви 2001/42/ЄС «Про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище».

Однак, Закон про СЕО в Україні ще знаходиться в стадії ухвалення. Пройшовши декілька редакцій, фахових експертиз та громадських обговорень він так і не став предметом консенсусу природоохоронної та планувальної політики, управлінських структур та представників громадянського суспільства.

Все ж, незважаючи на законодавчі прогалини, на сьогодні в Україні існує певний, хоч і незначний, практичний досвід здійснення процедури СЕО, отриманий переважно завдяки підтримці та зацікавленості різноманітних міжнародних структур.

В контексті впровадження екологічної складової в практику територіального планування у 2010-2014 рр. в Інституті географії вперше в Україні виконано спільний німецько-український проект «Ландшафтне

планування в Україні» (на прикладі Черкаської області) [7]. Згодом він отримав продовження у проекті безпосередньо зорієнтованому на розробку методології інтеграції екологічних вимог та міркувань у територіальні плани, зокрема і проведення процедури СЕО (табл.3.)

В цьому ж контексті 2014 - 2015 роках Програма розвитку ООН розробила і реалізувала проект ПРООН-ГЕФ «Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України». В 2014 р. розпочалося виконання спільного з німецькими колегами проекту, завданням якого практичне забезпечення імплементації екологічної складової у практику регіонального планування, в тому числі, за рахунок практичного застосування в Україні процедури СЕО.

Паралельно з цим географи НАН України працюють над розробками методики оцінювання та обґрунтування напрямів використання потенціалу екосистемних послуг територій; оцінювання потенціалу біологічного та ландшафтного різноманіття та обґрунтування можливостей розширення територій природно-заповідного фонду в Україні.

Процедура СЕО є важливим і дієвим інструментом імплементації екологічної складової в планування і реалізацію стратегій і програм соціально-економічного розвитку, просторового розвитку країн і регіонів світу. В багатьох з них процедура СЕО законодавчо закріплена у якості обов'язкової ланки розробки, опрацювання і реалізації стратегій і програм просторового розвитку, окремих видів економічної діяльності тощо.

Незважаючи на суттєві напрацювання і в галузі охорони навколишнього середовища, і в галузі планування територій, ратифікацію і часткове виконання Україною вимог численних міжнародних конвенцій, механізм здійснення стратегічної екологічної оцінки (СЕО) досі залишається, на початковій стадії впровадження. Імплементацію СЕО в Україні *лімітують*:

- Проблеми країни з перехідною економікою (недостатнє фінансування, кадрове забезпечення, корупція, повільне становлення громадянського суспільства).

- Низький рівень інтеграції екологічної політики в інші сфери і відповідної координації (представники управлінських структур зазвичай вважають, що екологія та збалансований розвиток є питаннями Міністерства екології та природних ресурсів; законодавчі та підзаконні акти решти галузей майже не містять екологічної складової);
- Прогалини процесу планування (неузгодженість різних планів, стислі строки підготовки, низький рівень забезпеченості генеральними планами населених пунктів нижчого рангу, формалізація розробки планів, слабкий зв'язок розроблених документів з новими науковими концептами, зокрема і щодо сталого розвитку);
- Недосконалість процедур оцінки екологічних впливів: ОВНС та державної екологічної експертизи;
- Недостатнє узгодження законодавчих актів, що регулюють економічні, соціальні, екологічні аспекти розвитку.

Основними напрямками вдосконалення системи просторового планування України в контексту впровадження процедури СЕО мають стати:

- узгодження затверджених законодавчих актів, особливо спрямоване на координацію стратегічного і територіального планування, різних аспектів міжвідомчої взаємодії;
- прискорення процесів розробки і оновлення містобудівної документації з метою 100% забезпечення актуальними схемами областей, районів, елементів поселенської мережі України;
- забезпечення індикації, моніторингу та практичного виконання рішень містобудівної документації;
- забезпечення наповнення та ведення містобудівного кадастру;
- поліпшення кадрового забезпечення планувальної діяльності та забезпечення її адекватного наукового супроводу;
- розробка та підтримка функціонування механізмів імплементації принципів сталого розвитку в систему територіального планування: правових,

фінансових, економіко-виробничих, соціально-економічних, соціально-світоглядних, наукових та просвітницьких;

- підтримка ідеологічної та методологічної актуальності розробок у відповідності з ініціативами Європейської перспективи просторового розвитку, Європейської ініціативи конференції міністрів, відповідальних за територіальне планування, положень «Територіального порядку денного 2020» (ТПД-2020) для країн ЄС, що визначає основні виклики та механізми просторового розвитку.
- Відпрацювання СЕО на прикладі окремих документів територіального планування та стратегічного планування можливе і дасть ефект для покращення законодавчої бази.

Географія має потужний потенціал для забезпечення імплементацію процедури СЕО в практику планування просторового розвитку в Україні, що насамперед обумовлено напрацьованою методологією оцінки стану компонентів природи, формування відповідних баз даних, їх візуалізації, комплексним баченням механізмів та обмежуючих факторів суспільно-природної взаємодії.

Виходячи з уже існуючого досвіду важливим аспектом в цьому напрямі, за прикладом Німеччини, розвиток методики застосування інструментарію ландшафтного планування та інтеграції його результатів в процесі розробки і реалізації планів просторового розвитку, здійснення процедури СЕО.

Однією ж з головних умов імплементації процедури СЕО в Україні є інтегрований підхід, реалізований у політиці просторового розвитку, що включатиме галузеве, стратегічне, територіальне планування і ґрунтуватиметься на комплексному знанні територіального капіталу, моделюванні та прогнозуванні соціально-економічних показників та основоположних принципах сталого розвитку.

Основою систематизації та координації дій щодо імплементації процедури СЕО в Україні повинна стати Стратегія сталого (збалансованого) розвитку України, і Національний план дій щодо її впровадження.